

# ਨਾਰੀਵਾਦ, ਅਰਥ ਅਤੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ

**ਨਾਰੀਵਾਦ** (ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ: Feminism, ਫੈਮੀਨਿਜ਼ਮ), ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਔਰਤਾਂ ਲਈ ਸਮਾਨ ਰਾਜਨੀਤਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਾਮਾਜਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ, ਅਤੇ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਰੋਜਗਾਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਲਈ ਸਮਾਨ ਮੌਕਿਆਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ।

- ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ, [ਚਾਰਲਜ਼ ਫੂਰੀਏ](#) ਨੂੰ, [1837](#) ਵਿੱਚ ਫੈਮੀਨਿਜ਼ਮ (Feminism) ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਘਾੜਤ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਫੈਮੀਨਿਜ਼ਮ (ਨਾਰੀਵਾਦ) ਅਤੇ ਨਾਰੀਵਾਦੀ (ਫੈਮੀਨਿਸਟ) ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ [1872](#) ਵਿੱਚ [ਫਰਾਂਸ](#) ਅਤੇ [ਨੀਦਰਲੈਂਡ](#) ਵਿੱਚ, [1890](#) ਵਿੱਚ ਗਰੇਟ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਅਤੇ [1910](#) ਵਿੱਚ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ, ਅਤੇ ਆਕਸਫੋਰਡ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਫੈਮੀਨਿਸਟ [1894](#) ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਫੈਮੀਨਿਜ਼ਮ [1895](#) ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ।<sup>[</sup>

- ਨਾਰੀ-ਵਾਦ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਸਮਾਨਾਰਥਕ ਸ਼ਬਦ ਔਰਤ, ਇਸਤਰੀ, ਮਾਦਾ ਆਦਿ ਹਨ। 'ਨਾਰੀ' ਨਾਲ ਜਦੋਂ 'ਵਾਦ' ਜੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਜਿਸ ਵਿਸ਼ੇ ਨਾਲ ਜੁੜਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵਿਚਾਰ, ਚਿੰਤਨ, ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਸੰਪਰਸ਼ ਅਤੇ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਬੀਜ ਲੈਕੇ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਇਹ 'ਵਾਦ' ਵਿਕਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਭਿੰਨ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਲੜੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਵਿਗਸਦੀਆਂ ਅਤੇ ਟੁੱਟਦੀਆਂ-ਭੱਜਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤੌਰ-ਜੇੜ ਵਿੱਚੋਂ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਰਸਤਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਨਾਰੀਜਨ 'ਵਾਦ' ਨਾਲ ਜੜਿਆ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਗ ਜਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਵਿਭਿੰਨ ਧਿਰਾਂ ਸਵੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਵੱਲ ਕਦਮ ਵਧਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

- ਨਾਰੀਵਾਦ' ਬਾਰ ਵੀ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਗ ਭਾਵ ਔਰਤ ਜਾਤੀ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਅਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਡਾ. ਬਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਬਰਾੜ ਨੇ 'ਵੈਬਸਟਰ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:- ਫੈਮੀਨਿਜ਼ਮ ਸ਼ਬਦ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਫਰੈਂਚ ਰਾਹੀਂ ਆਇਆ। ਫਰੈਂਚ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲਾਤੀਨੀ ਸ਼ਬ ਤੋਂ ਮਿਲ ਕੇ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਨਾਰੀਵਾਦ ਦੇ ਸਮਾਨ ਅਰਥ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਨਾਰੀਵਾਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ। ਲਿੰਗ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਰਾਜੀਨਿਤਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਮਾਨਤਾ ਤੋਂ ਹੈ। ਨਾਰੀਵਾਦ ਦੀ ਜਨਮ-ਭੂਮੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਪੱਛਮੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਆਰੰਭ ਹੋਏ। ਪੱਛਮੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਔਰਤਾਂ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਗਰੂਕ ਹੋਈਆਂ। ਬੀਜ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਰੀਵੁਲਸਟੋਨ ਕਰਾਫਟ ਨੇ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਨਾਹਰੀ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤਾ। ਉਸਦੀ ਸੰਨ 1792 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਈ ਪੁਸਤਕ 'ਅ ਵਿੰਡੀਕੇਸ਼ਨ ਔਫ ਦਾ ਰਾਈਟਜ਼ ਔਫ ਵਿਮਨ' ਨਾਲ ਔਰਤ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਤੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਬਹਿਸ ਆਰੰਭ ਹੋਈ। ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਨਾਰੀ ਦੀ ਮੁੱਢੇ-ਮੁੱਢੇ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਏਜੰਡਾ ਲੈਕੇ ਨਾਰੀਵਾਦ ਚੇਤਨਾ ਦੀ ਲਹਿਰ ਭਾਵੇਂ ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰੀ ਪਰ ਇਸਦੇ ਸਰਕਾਰ, ਸੋਝੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਚ ਮੁਲਕਾਂ, ਸਮਾਜਾਂ, ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਲੇਵਰ ਵਿੱਚ ਲਿਆ। ਨਾਰੀਵਾਦ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਕ ਨਾਰੀ ਚੇਤਨਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਏ ਹਨ। ਜਿਲ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਰੀ ਚੇਤਨਾ ਨਾਲ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਹੋ ਰਹੀ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਵਿਰੁੱਧ ਅਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਨਾਰੀ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਾਗਰਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਸਮੂਹਿਕ ਯਤਨ ਆਰੰਭੇ। ਨਾਰੀਵਾਦ ਦਾ ਸਕੱਲਪ ਆਪਣੀ ਹੋਦ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਾਇਨਾਤ ਵਿੱਚ ਨਾਰੀ ਦੀ ਗਣਨਾ ਪਾਈਆਂ ਦੇ ਉਸ ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਵਿਤ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਵਰਗ ਚੇਤਨਾ ਯੁਕਤ ਹੋਣ ਕਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ੇਸਟ ਤੇ ਉੱਤਮ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਿਰਤਿਕ ਜਗਤ ਤੇ ਸਥਾਈ, ਸਦੀਵੀ ਅਤੇ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਰਖ ਤੇ ਨਾਰੀ ਮਨੁੱਖੀ ਇਕਾਈ ਦੇ ਦੋ ਜੁਜ਼ ਹਨ।

# ਨਾਰੀਵਾਦ: ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੈਰਾਡਾਇਮ

- ਨਾਰੀਵਾਦ ਸ਼ਬਦ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਪਰਿਆਇ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ 18 ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੋਇਆ। ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਨਾਰੀ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੇ ਅਨਿਆਂ ਜਾਂ ਨਾਰੀ ਦੇ ਮਾਨਵੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਗਠਿਤ ਲਹਿਰ ਵਜੋਂ ਨਾਰੀਵਾਦ ਫਰਾਂਸ ਵਿੱਚ 1880 ਵਿੱਚ, ਇੰਗਲੈਂਡ, ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ 1890 ਵਿੱਚ ਉਭਰਿਆ। ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਲਹਿਰ ਵਜੋਂ ਨਾਰੀਵਾਦ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੇ ਤਿੰਨ ਦੌਰ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ। ਨਾਰੀਵਾਦ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੌਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਤਿੰਨ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਅਧੀਨ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ।

# ਨਾਰੀਵਾਦ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦੌਰ

- ਨਾਰੀ ਦੀ ਸਮਾਜਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਫੋਕਸ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੋਂ 20 ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਲਗਪਗ ਆਰੰਭ ਤੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸਤਕ ਵਿੱਚ ਨਾਰੀ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੀ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਨੂੰ ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਮੁਕਣ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਸਮਾਜਕ ਅਕਾਦਮਿਕ ਬਹਿਸਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਆਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ 1848 ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਗੁਲਾਮਾਂ ਅਤੇ ਨਾਰੀਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਮੁੱਦਾ ਵੀ ਬਣੇ ਸਨ, ਪਰ ਨਾਰੀਵਾਦ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਲਹਿਰ ਵਜੋਂ 19 ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਗਠਿਤ ਹੋਇਆ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਮੱਧਵਰਗੀ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗਰੁੱਪ ਸ਼ਰਾਕਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਸਰਗਰਮ ਹੋਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ 1858 ਤੋਂ 1864 ਤੱਕ ਜਤੀ ਦੇ ਸਰਕਾਰ ਨਾਰੀ ਲਹਿ ਸਿੱਖਿਅ, ਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਵਿਆਹ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜਰੂਰਤਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਮਹੱਤਵ ਅਕਾਂਥੀ ਮੱਧ ਵਰਗੀ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਉਪਜ ਸਨ। ਨਾਰੀ ਨੂੰ ਵੋਟ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਲੰਬੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ 1920 ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਭਾਰ ਨਾਰੀਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਕਿ ਵੋਟ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਨਾਰੀ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਖੁਦ-ਬਖੁਦ ਨਜਿਠਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ 1920 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੰਮਣ ਵਾਲੀ ਨਾਰੀ ਲਈ ਨਾਰੀਵਾਦ ਇੱਕ ਬੀਤ ਚੁੱਕਿਆ ਇਤਿਹਾਸ ਹੋਵੇਗਾ।

# ਨਾਰੀਵਾਦ ਦਾ ਦੂਜਾ ਦੌਰ

- ਨਾਰੀ ਦੇ ਆਰਥਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਖੱਲਾਂ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨੇ 1960 ਵਿੱਚ ਬਲ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਦੀ ਅਸਫਲਾ ਉਪਰੰਤ ਨਕਵਵਖ ਗੰਜਕਦਕਅ ਨੇ ਅਮਰੀਕੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਨਾਰੀ ਦੀ ਮੁਕੰਮਲ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਦੀ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆ 1960 ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਅਤੇ ਯੂਪ ਵਿੱਚ ਰੁਜਗਾਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਮੌਕਿਆਂ, ਬਰਾਬਰ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹੋਰ ਸਿਵਲ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੇ ਵਿਹਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋ ਰਹੇ ਵਿਤਕਰਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਨਾਰੀ ਰੋਹ ਸੰਗਠਿਤ ਹੋਇਆ। ਲਗਪਗ 1960 ਤੋਂ 1980 ਤੱਕ ਚੱਲੀ ਇਸ ਜਦੋਂ ਜਹਿਦ ਨੂੰ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਵਾਦੀ, ਨਾਰੀਵਾਦ, ਕਾਲਾ ਨਾਰੀਵਾਦ, ਲੈਜ਼ਬੀਅਨ ਨਾਰੀਵਾਦ ਦੀਆਂ ਸਥਾਪਨਾਵਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗਰੁੱਪ ਆਪਣੀਆਂ ਪਹਿਲਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਧਿਰਾਂ ਸਮੇਤ ਸਰਗਰਮ ਹਨ।

# ਨਾਰੀਵਾਦ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪੜਾਅ

- ਨਾਰੀਵਾਦ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ 1990 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਨਾਰੀਵਾਦ ਨੂੰ ਓਜਗਦ ਰੁਡਕ ਕਿਠਜਅਜਤਠ ਜਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਸ਼ਰਤਵ ਕਠਜਅਜਤਠ ਦੇ ਅਨੁਮਾਨ ਹੇਠ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ। ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਮਤ ਹੈ ਕਿ 1990 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਾਰੀਵਾਦ ਸਾਂਝੇ, ਅਜੰਡਿਆਂ ਤੇ ਕੇਦਰਤਿ ਹੇ ਗਿਆ = ਅਲਤਬਸਹੈ। ਇਸ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਨਾਰੀਵਾਦ = ਅਲਤਬਸਵਿਭੰਨ ਦੇਸ਼ਾਂ ਕੋਸ਼ਾਂ, ਜਾਤਾਂ ਜਮਾਤਾਂ, ਧਰਮਾਂ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੀ ਨਾਰੀ ਦੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਦੋਹਾਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ, ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ, ਸਰਕਾਰਾਂ ਸਬੰਧੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪੋਜੀਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਡੂੰਘੀ ਬਬਸਤਗੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਭੰਨ ਆਧਾਰਾਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਪੈਂਤੜਿਆਂ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ ਤੇ ਸੰਬੋਧਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।



- ਨਾਰੀਵਾਦ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਚਿੰਤਕ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਥਾਪਨਾਵਾਂ = = =  
 ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਬਹੁਚੱਰਚਿਤ ਨਾਰੀ ਚਿੰਤਕ ਸਿਮੋਨ ਦੇ ਬਵਾਇਰ ਦੀ 1949  
 ਈ ਵਿੱਚ 'ਦ ਸੈਂਕਡ ਸੈਕਸ ਨਾਮ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਆਈ ਹਿਸ ਪੁਸਤਕ ਨਾਲ  
 ਹਰ ਪਾਸੇ ਧਨੀ ਗੁੰਝਣ ਲੱਗ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਸਦਕਾ ਔਰਤ ਨੂੰ ਔਰਤ  
 ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਖੋਜ-ਬੀਣ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ। ਔਰਤ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼  
 ਨਿਰਮਾਣਕਾਰੀ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜ-ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦਾ ਗਹਿਰਾਈ  
 ਵਿੱਚ ਅਧਿਐਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਹਿਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਸਿਮੋਨ ਨੇ ਕਿਹਾ  
 “ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨ, ਮਨੋਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣੀ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ  
 ਪਦਾਰਥਵਾਦ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਨਾਰੀ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅੱਡੇ-ਅੱਡ  
 ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸਨੇ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਤਿੰਨੇ  
 ਖੇਸੇ ਨਾਰੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਹੋਂਦ ਚੇਤਨਾ ਨਾਲ ਨਿਆਂ ਨਹੀਂ ਕਰ  
 ਰਹੇ”। ਨਾਰੀਵਾਦ ਪਰਿਪੇਖ ਵਿੱਚ ‘ਕੋਟ ਮਿਲੇਟ’ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਸੈਕਚੁਅਲ  
 ਪੋਲੀਟਿਕਸ’ 1969 ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣੀ

ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਚਿੰਤਕ ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਸਹਿਤ ਸਿਧਾਤਾਂ ਦੀ  
ਵੱਖਰਤਾ ਬਾਰੇ ਚੇਤੰਨ ਹੋਣ ਲੱਗੀਆਂ ਕੋਟ ਮਿਲੇਟ ਦੀ  
ਪੁਸਤਕ ਤਿੰਨ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀ ਹੋਈ ਹੈ।

- ਲਿੰਗਕ ਰਾਜਨੀਤੀ
- ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਪਿਛੋਕੜ
- ਸਾਹਿਤਕ ਪ੍ਰੀਖਿੰਬ।

- ਪਹਿਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲੇਟ ਨੇ ਔਰਤ ਅਤੇ ਮਰਦ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਕਤ ਕਿਸ ਕੋਲ ਹੈ ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਸਿਧਾਂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਸਘਰੰਸ਼ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਕੋਣ ਹਨ, ਇਸਦਾ ਉਲੇਖ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਚਰਿਤ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਦਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਾਹਿਤਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੈਲਨ ਸਿਖਸਮ ਸਿਕਸ ਦਾ ਜਨਮ ਵਗਨ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਮੁੱਢਲੀ ਪੜਾਈ ਦਾ ਫੋਕਸ ਅੰਗਰੇਜੀ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਜੈਮਸ ਜੁਆਏਸ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਤੇ ਸੀ। ਉਹ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਫ ਪੇਰਿਸ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਵੁਦੀ ਵੀ ਰਹੀ ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਨਾਰੀਵਾਦ ਨਾਲ ਜੁੜੀ।ref>ਨਾਰੀ ਅਸਤਿਤਵ ਤੇ ਰਸਪਿੰਦਰ ਰਸਿਮ ਦਾ ਕਥਾ ਸੰਸਾਰ, ਖੋਜਾਰਥੀ ਹੁਰਵਿੰਦਰ ਕੋਰ, ਪੰਨਾ ਨੰ:7</ref> ਹੈਲਨ ਸਿਕਸ ਨੇ ਨਾਰੀ ਲੇਖਣ ਵਧਰ ਵਧੇਰੇ ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਨਾਰੀਵਾਦ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਸ਼ਰਦ ਮਾਰਸਵਾਦ ਦਾ ਵੀ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਉੱਪਰ ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਔਰਤ ਨੂੰ ਜੀਵ ਦੇ ਲਵੇ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਢਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲੇਖਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰ ਸਕੇ। ਸਿਕਸ ਬਾਰੇ ਪੁਸ਼ੀਤ ਕੋਰ ਅਤੇ ਵਿਨੋਦ ਮਿੱਤਲ ਰੋਜਮੈਰੀ ਟੰਗੋ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਲਿਖਦੇ ਹਨ “ਸਿਕਸ ਨੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ, ਔਰਤਾਂ ਲਈ ਮਰਦਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਈ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਖੁਦ ਲਿਖਣ ਲਈ ਵੰਗਾਰਿਆ ਉਸਨੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ।

# ਬੈਟੀ ਫਰੀਡਨ

- ਬੈਟੀ ਫਰੀਡਨ ਦੀ ਪਸਤਕ 'ਦ ਫੈਮੀਨਿਨ ਮਿਸਟੀਕ' ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਵਧੀਕੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਜੋਂ ਉੱਭਰੀ। ਇਸ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ 'ਨੈਸ਼ਨਲ ਔਰਗਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਆਫ ਵੁਮਨ' ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਜੋ 'ਨਾਓ' (ਟਰਮ) ਦੇ ਨਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਈ। ਇਸ ਨਾਲ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਲਈ ਪਲੇਟ ਫਾਰਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆਂ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਦਕਾ ਔਰਤ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਡੁੱਟ ਕੇ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਔਰਤ ਦੀ ਸੰਪਰਨਤਾ ਕੇਵਲ ਬੱਚੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਤੇ ਘਰ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲਹਿਰ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਅਸਰ ਪਾਇਆ ਤੇ ਨਾਰੀਵਾਦ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿੱਚ ਢਾਲਣ ਲਈ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਕੀਤਾ।

- ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਚਿੰਤਕਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੇ ਨਾਰੀ ਅਤੇ ਨਾਰੀਵਾਦ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਇਹ ਚਿੰਤਕ ਨਾਰੀ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਿੱਧਾਂਤ ਸਿਰਜਨ ਵੱਲ ਵੀ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਕੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਭਿੰਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਭਿੰਨ ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਚਿੰਤਕਾਂ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਵੱਰਣਿਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਚਿੰਤਨ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਪਣੇ ਕਈ ਪੜਾਅ ਪਾਰ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਚਿੰਤਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇੱਕ ਲਿਹਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਕਈ ਮਾਡਲ ਜਾ ਸਕਲ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੋਅ ਵਿੱਚ ਨਾਰੀਵਾਦ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮੁਹਾਂਦਰਾ ਨਿਖਾਰਿਆ ਹੈ। ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਨਾਰੀਵਾਦ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਕੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਉਦਾਰਵਾਦ ਨਾਰੀਵਾਦ, ਉਗਰ ਨਾਰੀਵਾਦ ਮਨੋਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨਾਰੀਵਾਦ, ਅਸਤਿਤਵਵਾਦੀ ਨਾਰੀਵਾਦ, ਬਲੈਕ ਜਾ ਕਾਲਿਆਂ ਨਾਰੀਵਾਦ ਅਤੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਉੱਤਰ ਨਾਰੀਵਾਦ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਡਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਔਰਤ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਨਵਾਂ ਯੁੱਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਅਧਿਐਨ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਾਂਗੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਧਿਐਨ ਸਕੂਲ ਨਾਰੀਵਾਦ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

# ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਨਾਰੀਵਾਦ

- ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਨਾਰੀਵਾਦ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲਿ ਹੋਣ ਤੇ ਔਰਤ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਔਰਤ ਦੀ ਦੁਜੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਘਰੇਲੂ ਕੰਮ-ਕਾਜ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਵਿਆਹ ਆਦਿ ਔਰਤ ਦੀ ਗੁੱਲਾਮੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਵਹੁ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀ ਤਾਕਤ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਫੇਰ ਬਦਲ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿਰਫ ਔਰਤਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਬਾਕੀ ਸਰੀਆਂ ਰਾਸ਼. ਅਗਤ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੁਧਾਰ ਹੋਵੇ ਪੁਰ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਨਾਰੀਵਾਦ ਸਿਰਫ ਕੰਮਕਾਜੀ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀ ਆਜਾਦੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਔਰਤ ਦੀ ਆਜਾਦੀ ਸਿੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕਤਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸਮੱਗਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਔਰਤ ਦੀ ਆਜਾਦੀ ਤੋਂ ਅਖਾਂ ਫੇਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਹੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਉੱਪਰ ਭਾਰ ਹੋਣਾ ਉਸਦੀ ਇੱਕ ਸੀਮਾ ਵੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਵੀ।

# ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਨਾਰੀਵਾਦ

- ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਨਾਰੀਵਾਦ ਵੀ ਨਾਰੀਵਾਦ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਸਥਾਨ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਔਰਤਾਂ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਰਦ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਖੜ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਨਾਰੀਵਾਦ ਗਰਭਪਾਤ, ਜਿਣਸੀ ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ, ਵੋਟ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਸਿੱਖਿਆ, ਉਚਿੱਤ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ, ਘਰੇਲੂ ਹਿੰਸਾ ਆਦਿ ਮੁੱਢਲੇ ਮਸਲਿਆਂ ਤੇ ਖਿਲਾਲ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਨਾਰੀਵਾਦ ਔਰਤ-ਮਰਦ ਦੀ ਬਰਾਬਰਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਔਰਤ ਦੀ ਦੁਜੈਲੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਤਹਿ ਪਿੱਛੇ ਪਏ ਕਾਰਣਾਂ ਦੀ ਪਰਖ ਪੜਚੋਲ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਸਗੋਂ ਇਹ ਸਮਾਜਕ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਥੋੜੇ ਜਿਹੇ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਕੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਵੱਲ ਰੁਚਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

# ਰੈਡੀਕਲ ਜਾਂ ਉਗਰ ਨਾਰੀਵਾਦ

- ਰੈਡੀਕਲ ਨਾਰੀਵਾਦ ਔਰਤ ਦੇ ਦਮਨ ਨੂੰ ਜੈਂਡਰ ਦੇ ਵਖਰੇਵੇਂ ਅਤੇ ਕਾਮੁਕਤਾ = ਅਲਤਬਸ ਵਿੱਚ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਇਹ ਔਰਤ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਉੱਪਰ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਂਦ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਲਿੰਗਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਰੈਡੀਕਲ ਨਾਰੀਵਾਦ ਘਰ, ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਜੋ ਔਰਤ ਨੂੰ ਬੇਟੀ, ਪ੍ਰੇਮਿਕਾ, ਪਤਨੀ ਜਾਂ ਮਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਚਿੰਤਵਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਨਕਾਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਰੀਵਾਦ ਮਾਡਲ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮਨੋਰਥ ਔਰਤ ਜਾਤੀ ਦੀ ਔਰਤ ਵਜੋਂ ਹੈਸੀਅਤ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।



# ਮਨੋਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣੀ ਨਾਰੀਵਾਦ

- ਇਹ ਨਾਰੀਵਾਦ ਫਰਾਇਡ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਉੱਪਰ ਅਧਾਰਿਤ ਸੀ ਫਰਾਇਡ ਅਨੁਸਾਰ ਬੱਚਾ ਲਿੰਗਕ ਪਛਾਣ ਚੇਤਨ ਅਤੇ ਅਵਚੇਤਨ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਨਿਪੁਸ਼ੀਕਰਣ ਅਤੇ ਈਡੀਪਸ ਕੰਪਲੈਕਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਪਰਖ ਲਿੰਗ ਦੀ ਹੋਂਦ ਬਾਲ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਅਭਿਮਾਨ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਬਾਲ ਲੜਕੀ ਵਿੱਚ ਨਾਰਿਤਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ ਜੋ ਨਿਪੁਸ਼ੀਕਰਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਰਾਇਡ ਦਾ ਔਰਤ ਦੇ ਦਮਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਲਿੰਗਕ ਪਛਾਣ ਦਾ ਮਾਨਸਿਕ ਉਸਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸੰਕਲਪ ਔਰਤ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦੁਜੈਲੇ ਸਥਾਨ ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਔਰਤ ਦੀ ਦੁਜੈਲੀ ਸਥਿਤੀ ਉਸਦੀ ਨੈਵਿਕ ਸਰੀਰਿਕ ਬਣਤਰ ਵਿੱਚੋਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਮਾਜਕ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਪਜਦੀ ਹੈ।

# ਅਸਤਿਤਵਵਾਦੀ ਨਾਰੀਵਾਦ

- ਅਸਤਿਤਵਵਾਦੀ ਨਾਰੀਵਾਦ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਸਤਿਤਵਵਾਦੀ ਨਾਰੀਵਾਦ ਇਹ ਨਾਰਗ ਬੁਲੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅੰਗ ਹੈ। ਜਿਸਦੀ ਅੱਗੇ ਦੋ ਰੂਪ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਸਰੀਰਕ ਬਣਤਰ ਕਾਰਨ ਵੱਖਰੀ ਵੱਖਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੈਵਿਕ ਬਣਤਰ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਉੱਚਾ ਜਾਂ ਨੀਵਾਂ ਨੂੰ ਜੈਵਿਕ ਬਣਤਰ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਉੱਚਾ ਜਾਂ ਨੀਵਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

# ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਨਾਰੀਵਾਦ

- ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਨਾਰੀਵਾਦ, ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਨਾਰੀਵਾਦ ਦਾ ਹੀ ਅਗਲਾ ਪੜਾਅ ਹੈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਾਰੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਵੀ ਪਿੱਤਰਮਤਾ ਅਤੇ ਔਰਤ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਹੀ ਔਰਤ ਦੀ ਦੁਜੈਲੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਮਰਦ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਕਾਰਨ ਹੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਜ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਰਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਪਿੱਤਰਮਤਾ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਹਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਘਰੇਲੂ ਮਿਹਨਤਾਨਾ ਵੀ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਸਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪੈ ਸਕੇ।

# ਬਲੈਕ ਜਾਂ ਕਾਲਿਆਂ ਦਾ ਨਾਰੀਵਾਦ

- ਬਲੈਕ ਨਾਰੀਵਾਦ ਕਾਲੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਨਸਲਵਾਦ ਤੇ ਜੈਂਡਰ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇ ਨੂੰ ਵੀ ਔਰਤ ਦੀ ਦਮਨਤਾ ਦੇ ਅੰਗ ਵਜੋਂ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਬਾਦੀ ਨਾਰੀਵਾਦ ਸਕਲ ਕੇਲ ਜੈਂਡਰ ਜਾਂ ਆਰਥਿਕ ਰਾਜਨੀਤੀ = ਅਲਤਬਸ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੇ ਹਨ ਉੱਥੇ ਇਹ ਸਕਲ ਜੈਂਡਰ ਤੇ ਨਸਲ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਲੀ ਔਰਤ ਪੁਸ਼ ਦੇ ਸੋਸ਼ਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਗੈਰੀ ਔਰਤ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਸੋਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਵਹ ਦਹਰਾ ਸੰਤਾਪ ਹੁੰਦਾ ਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਬਲੈਕ ਨਾਰੀਵਾਦ ਪੱਛਮੀ ਨਾਰੀਵਾਦ ਦੇ ਸਮਾਨ ਬਲੈਕ ਜਾਂ ਕਾਲੀ ਔਰਤ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਔਰਤ ਦੇ ਦਮਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਵਿੱਚ ਵੱਚਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਮਾਤ, ਨਸਲ, ਜੈਂਡਰ ਤੇ ਕਾਮਕਤਾ ਦਾ ਸੰਯੋਜਨ ਔਰਤ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਲਈ ਪ੍ਰਤੋਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਹੀਂ ਦਮਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰੂਪਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਹੀ ਅਸੀਂ ਸਾਰਥਕ ਸਿੱਟੇ ਤੇ ਪੁੱਜ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

# ਉਤਰ ਨਾਰੀਵਾਦ

- ਉਤਰ ਬਸਤੀਵਾਦ, ਉੱਤਰ ਅਧੁਨਿਕਤਵਾਦ, ਵਾਂਗ ਉੱਤਰ ਨਾਰੀਵਾਦ, ਨਾਰੀਵਾਦ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਅਗਲਾ ਪੜਾਅ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਨਾਰੀਵਾਦ ਦੀ ਡੀਬੇਟ ਨੂੰ ਹੀ ਵਿਸਤਾਰ ਤੇ ਖਿਲਾਰਦਾ ਹੈ। ਨਾਰੀਵਾਦ ਵੱਲੋਂ ਪਿਤਰਕੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਜਾਂ ਜੈਡਰ ਵਿਤਕੋਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁੱਢੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਬਰਾਬਰੀ ਪਾਉਣ ਦਾ ਏਜੰਡਾ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਮਨਫੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਪਰ ਨਾਲ ਲਗੇ ਇਹੋ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ 1990 ਵਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਤਰ ਅਧੁਨਿਕਤਾ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਸਪੇਸ ਨੂੰ ਤਸਲੀਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਯੁਨੀਕ ਹੋਣ ਦਾ ਜਿਵੇਂ ਪਾਠ ਪੜਾਇਆ ਹੈ। ਨਾਰੀ ਦੀ ਹੋਦ ਵੀ ਨਵੀਆਂ ਘਾੜਤਾ ਵਿੱਚ ਪਈ ਹੈ। ਉੱਤਰ ਨਾਰੀਵਾਦ ਅਜੋਕੀ ਨਾਰੀ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਕਲਾਈ ਵਿੱਚ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਚਿੰਤਕ ਖਰੜ ਸਪੇਸ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਸਮਾਜਿਕ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਥਾ ਨਿੱਜਤਾ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਨਾਰੀਵਾਦੀ ਡੀਬੇਟ ਥਫਰ ਕਠਜਅਜਤਠ, ਝਖਲਕਗ ਕਠਜਅਜਤਠ, ਵਰਗੇ-ਅਲਤਬਸ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਪਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਨਾਰੀ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸਮੂਹਿਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਏਜੰਡੇ ਦੀ ਥਾਂ ਨਾਰੀ ਦੀਆਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ, ਨਿੱਜੀਵਾਦੀ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਤੇ ਫੋਕਸ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਰੀਵਾਦ ਦੇ ਮੰਤਵਾਂ ਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਕਰਯੋਗ ਸ਼ਿਫਟ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮੋਹਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਉੱਤਰ ਨਾਰੀਵਾਦ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ ਤੇ ਉਸ ਮੁਹਰਲੇ ਤੇ ਖੜੇ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਨਾਰੀਵਾਦ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਤੇ ਆਧਾਰੀ ਮੁੱਢੇ ਅਤੇ ਮਸਲੇ ਵੀ ਅਜੇ ਮੁੱਲੇ ਅਪ੍ਰਸੰਗਦ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ, ਆਰਥਿਕ ਮੋਕਿਆ ਤੇ ਨਾਰੀ ਮੋਰਦ ਬਰਾਬਰੀ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਹਲਚਲ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੇ ਪਿਤਰੀ ਤੰਤਰ ਅਧੀਨ ਧਾਰਮਿਕ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪਰਵੇਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਘੜੀਆਂ ਜੈਡਰਡ ਮਨੋਬਣਤਰਾਂ ਨਾਰੀ ਨੂੰ ਹਾਸੀਏ ਤੇ ਥੱਕਣ ਲਈ ਬਜਿਦ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।